VECHI TEXTE ROMÂNEȘTI DE PREVESTIRE: *ROJDANICUL*

Gabriel Mihăilescu[1]
Universitatea Bucureşti

Anciens textes roumains de divination: *Rojdanicul*

Résumé

Les livres de divination ont depuis toujours nourri la curiosité d'un grand nombre de lecteurs, en dépit des interdictions imposées par l'Église. Les livres populaires qui contenaient des prédictions de l'avenir, en fonction du mois ou du signe de naissance, s'appelaient Rojdanic, selon la dénomination slave. Après les études de Moses Gaster (Literatura populară românească, 1883) et de N. Cartojan (Cărţile populare în literatura românească, I, 1929), personne n'a plus manifesté d'intérêt dans l'approfondissement de la recherche philologique sur ce domaine considéré marginal de la culture roumaine ancienne. C'est précisément le but de notre article, celui de ressusciter un pareil intérêt. Cette recherche, qui repose sur l'analyse de plus de 20 manuscrits et publications du XVIII-ème siècle et des premières décennies du XIX-ème siècle, fournit une description détaillée des principaux types de Rojdanic qui ont circulé dans les pays roumains, des thèmes des prévisions, ainsi que des variantes, versions et filiations possibles.

Mots-clés: rojdanic, rujdenița, livres populaires, prédictions, signe du zodiaque, manuscrits, versions, variantes, copies, calendrier, popa Ion Românul, Ioniță Giurescu, Petcu Șoanul

Între secolele XVI şi XIX, au circulat pe teritoriul celor trei ţări române varii texte de prevestire, în formă manuscrisă sau tipărită. Alături de textele oraculare (prorocirile sibiline, de exemplu) şi scrierile eschatologice (apocalipsele apocrife, *Cele douăsprezece vise în tâlcuirea lui Mamer* etc.), neacceptate, dar tolerate, în general, de Biserică, o largă răspândire au cunoscut cărţile populare de prevestire (*Rojdanicul*, *Gromovnicul*[2], *Trepetnicul*[3], *Obrociri de zile*[4], etc.), supuse, acestea, unei severe interdicţii din partea

[1] **Gabriel Mihăilescu** este conferențiar în cadrul Catedrei de Literatură Română a Facultăţii de Litere, Universitatea din Bucureşti. Este doctor în Filologie din 2000. Predă cursuri de istoria literaturii române și de cultură și civilizație românească. Este specializat în literatura română veche. Volume publicate: *Universul baroc al "Istoriei ieroglifice". Între retorică și imaginar*, Bucureşti, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2002; *Viața sfintei Maria Egipteanca: cele mai vechi traduceri, manuscrise și versiuni. Studii și texte*, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti, 2008. E-mail: angela_mihailescu@yahoo.com

[2] Conţine prevestiri meteorologice şi astrologice, în care evenimente viitoare sunt prezise în funcţie de zodia sau luna, punctul cardinal şi momentul zilei (ziua sau noaptea) în care se produce un tunet, un fulger sau un cutremur.

[3] Carte populară de prevestiri bazate pe mişcările involuntare ale părţilor corpului.

[4] Clasificarea zilelor în bune şi rele.

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

autorităţilor ortodoxe, fiind considerate cărţi eretice sau vrăjitoreşti. Astfel, – referindu-ne acum doar la prevestirile astrologice – în textul pravilei, traduse de Eustratie logofătul, din *Şapte Taine a Besearecii* (Iaşi, 1644-1645) se spune: „*Încă şi ceia ce aduc vrăjitori la casele lor, pentru ca să facă niscare farmece, aşijdere şi* ***ceia ce vor vrăji în steale*** (s.n.)*, pentru ca să cunoască multe lucruri de ceale neştiute* [...] *să nu să cumenece 5 ai*" (Gaster, 1891, 116). Scrierile interzise de Biserică sunt sistematizate într-un „indice de cărţi oprite" (cuprins în ms. rom. 1570 B.A.R., din 1667-1669), tradus de Staico grămăticul „*şi slujitoriu Besearecii Domneşti*" din Târgovişte. Aici, figurează, între „*cărţile ereticeşti carele nu să cade a le ceti credincioşii direptu*", şi „*cartea cetitoare de steale, căriia iaste numele* Šestodnevnĭcŭ[5]*, în care oamenii nebuni cred, căutându zilele naşterii sale; nemerirea ceasurilor; soroaca vieţii; nevoile năpăştilor; fealurile morţii; norocul în neguţătorie; în slujbe. Şi vremile le caută cu nebuniia lor, lăsându ajutoriul lu Dumnezău ...*" (Cartojan, 1974, 333). De asemenea, în culegerea de omilii atribuite unuia dintre cei mai de seamă Părinţi ai Bisericii, Sf. Ioan Gură de Aur, tradusă de fraţii Greceanu şi tipărită la Bucureşti, sub titlul *Mărgăritare*, în 1691, este inclusă şi o predică „*Pentru mincinoşii proroci, şi cei fără Dumnezeu eretici, şi de seamnele sfârşitului veacului acestuia*" (Ioan Gură de Aur, 2001, 356). Condamnarea fără drept de apel a practicilor divinatorii de provenienţă păgână se face, aici, într-o succesiune de interogaţii retorice, menite să comunice starea de indignare a predicatorului: „*... că ce creştini sânt aceia carii păzesc basne jidoveşti, şi elineşti, şi ursitorile, şi vrăjile, şi astrologhiele, şi fărmecătoriile, şi advarele, şi obriciri de zile, de luni, şi de ani, şi trepepnice* [...]*, şi alte ca aceastea multe? Dară, cum pot să fie creştini carii le fac aceastea? Şi cu ce îndrăznire cutează de să numesc creştini? Şi în ce chip cutează de cuminecă cu sfintele taine carii sânt mai răi decât elinii*" (*ibidem,* 371).

Rojdanicul (cu varianta *Rujdeniţa* sau *Rojdeniţa*; din sl. *rožděnije* sau *rožděnica* „naştere") conţinea prevestiri astrologice, în care soarta omului era prezisă în funcţie de luna sau de zodia naşterii, echivalentul horoscopului de astăzi. Acest de tip de prevestiri pare a fi fost, în cultura veche românească, cel mai afectat de interdicţiile impuse de Biserică: din perioada de dinainte de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea nu s-au păstrat decât două astfel de texte, *Rujdeniţa* copiată, în 1621, de popa Ion Românul din Sâmpetru (din *Codex Neagoeanus* , ms. rom. 3821 B.A.R.) şi prezicerile din *Calendarul* tipărit de Petcu Şoanul, la Braşov, în 1733. În schimb, de pe la mijlocul secolului la XVIII-lea şi, mai cu seamă, spre sfârşitul acestuia şi începutul secolului următor, numărul manuscriselor româneşti conservate care cuprind astfel de preziceri creşte spectaculos, ajungând la ordinul zecilor. S-ar putea recunoaşte

[5] Sl., în trad.: <*Cartea*>*celor şase zile*.

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

în acest fenomen de proliferare a cărţilor populare de prevestire unul dintre simptomele unui început de liberalizare a moravurilor şi de slăbire a coerciţiei exercitate de autorităţile ecleziastice, tendinţe decelabile cu uşurinţă în ultimele decenii al veacului al XVIII-lea.

Denumirea slavonă de „rojdanic" sub care această categorie de texte de prevestire este desemnată în istoriile literare moderne, s-a impus în urma utilizării ei mai întâi de B.P. Hasdeu, în *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI*, din 1879 (1984, 21-23), şi apoi de N. Cartojan, în celebra sa monografie consacrată cărţilor populare în literatura română, din 1929-1938 (1974, 220 şi urm.). În realitate, o cercetare atentă a diferitelor sbornice sau tipărituri conţinând astfel de grupaje de preziceri astrologice existente în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române ne indică faptul că niciun alt manuscris românesc – în afară de copia din *Codex Neagoeanus* (purtând un titlu slavon înrudit, *Rujdeniţa*) – nu păstrează vreuna dintre aceste variante ale denominaţiei slave. Aceasta este, de obicei, înlocuită prin perifraze de felul următor: „*Însemnare pe luni când să nasc copiii şi fetele*" (ms. rom. 3944 B.A.R.), „*Întâmplările naşterilor*" (colontitlu, în ms. rom. 3518 B.A.R.) sau „*Pashalie pentru oameni, care în ce lună să nascu, cum va să fie născut [...] şi câtu va trăi, ori fecior ori fată*" (ms. rom. 1735 B.A.R.). Cu toate acestea, în virtutea unei tradiţii terminologice bine constituite (chiar dacă, în epoca modernă) şi în absenţa unor variante denominative la fel de cuprinzătoare, ca sens, şi economice, în expresie, vom continua să utilizăm şi noi, în mod convenţional, termenul consacrat de „rojdanic".

Cel mai vechi *Rojdanic* românesc ajuns până la noi este, aşa cum s-a văzut deja, copia prescrisă, în 1620, de popa Ion Românul şi păstrată în aşa-numitul *Codex Neagoeanus* (ms. rom. 3821 B.A.R.), sub titlul de *Rujdeniţa*. Textul[6], conservat fragmentar, cuprinde între filele 137-141 doar prezicerile pentru patru luni, începând cu septembrie (prima lună a anului după calendarul bizantin şi cel bisericesc). Denumirile lunilor sunt date în forma lor populară („Răpciune", „Brumar" etc.). Tipul de *Rojdanic* ilustrat de *Codex Neagoeanus* este şi cel mai răspândit. Popa Ion Românul reţine însă o versiune prescurtată a acestuia. O formă ceva mai dezvoltată a acestei redacţii se întâlneşte în ms. rom. 1157 B.A.R.[7], din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, purtând următorul titlu: „*Cartea zodii lui Eraclie împărat, scoasă pe luni de doisprezăci filosofi*". Prezicerile sunt făcute şi aici pe luni, dar fiecărei luni a anului îi este asociată, în mod arbitrar, câte o zodie. Astfel, lunii septembrie îi corespunde „*a Caprii zodie*", „*Luna lui octomvrie, zodia Vânătoriului stăpâneşti*", „*Luna lui*

[6] A fost publicat de N. Cartojan: *Cel mai vechiu zodiac românesc: Rujdeniţa Popei Ion Românul (1620)*, în „Dacoromania", V, 1928, p. 584-601.

[7] Text publicat, parţial (doar prezicerile pentru luna septembrie), de M. Gaster, în *Chrestomaţie română*, vol. II, Leipzig-Bucureşti, 1891, p. 66-67.

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

dechemvrie, zodia Racului stăpâneşti" etc. În alte câteva manuscrise aparţinând aceleiaşi redacţii, fiecărei luni îi corespunde tot o zodie, însă într-un manieră apropiată de cea în care zodiile erau dispuse de-a lungul unui an calendaristic în astrologia antică. De pildă, în ms. rom. 270 B.A.R., copiat, în 1799, de logofătul Ioniţă Giurescu, prevestirile sunt date pe „*Septemvrie, Cumpănă*", „*Octomvrie, Scorpie*", „*Martie, Berbece*" ş.a.m.d. Aşa cum se poate deduce din toate celelalte, foarte numeroase, manuscrise descinzând din aceeaşi redacţie, în care zodia nu este indicată, rezultă că principiul ordonator al prevestirilor aparţinând acestui tip de *Rojdanic* este dat de luna calendaristică, nu de zodia în care omul se naşte. În cele câteva manuscrise în care apar şi denumirile zodiilor este posibil să avem de-a face cu o influenţă venind dinspre structura *Gromovnicului*, în care prezicerile sunt rânduite pe zodii, şi care este copiat adesea împreună cu *Rojdanicul* sau/şi cu *Trepetnicul*, ele fiind legate, de regulă, între coperţile aceluiaşi sbornic. Tot ca un efect al contaminării cu *Gromovnicul* poate fi socotit şi titlul anterior menţionat al *Rojdanicului* din ms. 1157, „*Cartea zodii lui Eraclie împărat...*", deoarece versiunea cea mai răspândită a *Gromovnicului* este atribuită, în aproape toate manuscrisele româneşti în care a fost copiată, acestui împărat bizantin: „*Gromovnic al lui Iraclie împărat, carele au fost numărătoriu de stele*" (v. Drăganu, 1922, 253). Şi încă o consecinţă a „interacţiunii" dintre cele două cărţi populare ar putea fi şi faptul că, în câteva manuscrise (mss. rom. 1735, 3518, 3066 B.A.R.), prevestirile, grupate pe luni, încep cu luna martie, nu cu septembrie (în *Gromovnicul* lui „*Iraclie împărat*", prezicerile încep întotdeauna cu zodia Berbecului, asociată, în mod obişnuit, cu luna martie).

În cuprinsul acestei redacţii, structura prevestirilor este aceeaşi, ele fiind împărţite, în fiecare lună, pe sexe: pentru „fecior" şi pentru „fată". De fiecare dată sunt menţionate: însuşirile morale şi înclinaţiile fireşti („feciorul" născut în octombrie „*va fi vorbitoriu şi, de va învăţa carte, el va fi cinstit* [...] *va fi strângătoriu la aur şi la argint* [...] *îi va fi drag jocul*", ms. rom. 3518 B.A.R., f.198^{v}); câteodată, caracteristicile fizice (acelaşi „fecior" „*fi-va mijlociu în stat şi la păr smead*", ibidem) şi, mai ales, semnele corporale („*va avea un semn în cap şi într-o mână şi în faţă*", ibidem); evenimente importante ale vieţii, privitoare la căsătorie şi la ocupaţie (în luna ianuarie „*în ţări streine va umbla mult şi în case creştineşti şi om cinstit va fi* [...] *şi 2 limbi va învăţa şi va lua o muiere bună şi cu ea bine va trăi şi va face 3 feciori şi fete*", ms. rom. 2088 B.A.R., f.213^{v}); se insistă îndeosebi pe primejdiile care-l pasc pe cel născut în luna respectivă şi de care el trebuie să se ferească la anumite vârste şi în împrejurări bine precizate (pe „coconul" născut în septembrie „*un cal îl va trânti când va fi de un an sau de doi sau de trei sau de şa<se> sau de 28* [...] *şi carne de capră să nu mânce şi usturoi întru lună ce s-au născut, că-i va fi rău. Când va tuna să nu meargă lângă copaci* [...] *la o apă puţin de nu se va îneca*",

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

ms. rom. 270 B.A.R., f.20^{v}-21); sunt menţionate şi bolile sau „vătămăturile" de care va fi afectat („*şi rău va bolnăvi de năjit şi de junghiu*", ibidem); pentru aceste situaţii critice se indică sfântul căruia trebuie să te rogi pentru a depăşi impasul sau/şi se recomandă amuleta cu cele 72 de nume ale lui Iisus Hristos („*... ci să róge lui Dumnezău şi lui sfeti Simion Stâlpnicul să-l izbăvească din nevoi şi de toate relele*", ibidem; „*ci să pórte la sine 72 de nume ale lui Hristos, că să va izbăvi*", ms. rom. 3944 B.A.R., f.121^{v}); întotdeauna este indicată vârsta până la care se va ajunge dacă vor fi depăşite cu bine momentele de cumpănă („*Primejdie va avea la 20 de ani, iar de va treace, el va trăi 105 ani*", ms. 3518, f.199); în final, sunt oferite leacuri cu valabilitate generală însoţite de recomandarea de a închina o slujbă unui anumit sfânt („*Şi de să va bolnăvi leac are: cap de peşte de mare şi un grăunţ de piper şi untdelemn, să le amestice şi să să ungă, că va treace. Şi să slujască pe sfânta Vineri şi pe sfânta Duminică, că va fi într-ajutoriu*", ibidem, f.189). În cazul fetelor, „capitolul" familie şi căsnicie era, cum ne putem aştepta, cel mai dezvoltat. Astfel, nativa în „*Ghenarie*" „*de tânără să va mărita şi cu bărbatul de tot nu va trăi, iar cu altul bine va trăi. Şi va avé fraţi mulţi şi surate. Feciori va naşte cu greu, iar de 4 feciori să va bucura. Şi de tânără mult rău va petrece* [...] *şi de o piatră de la bărbatul ei va avé un sămnu în cap şi în faţă*" (ms. 2088, f.214).

Din analiza a 16 manuscrise, copiate în intervalul dintre mijlocul secolului al XVIII-lea şi deceniul trei al celui de-al XIX-lea şi aparţinând acestei redacţii, se poate conchide că nici unul dintre texte nu este identic cu cel al popei Ion Românul, ele fiind, cu o singură excepţie[8], diferite, într-o măsură mai mică sau mai mare, şi între ele. Parcurgând cu atenție diversele prevestiri ale acestor *Rojdanice*, constatăm – ca și în cazul „horoscoapelor" de astăzi – recurența frecventă a aceloraşi locuri comune, care alternează între afirmații vagi, foarte generale (de pildă, „feciorul" nativ în septembrie, octombrie, ianuarie, martie ș.a. „*în ţări streine va umbla mult și în case creștinești*" și „*om cinstit va fi*" sau „*la o apă va avé o frică*", ms. 2088 B.A.R., f.213^{v}, 215), și altele de o mare precizie, legate însă, de obicei, de o anume superstiție („*să nu să plece să bea apă cu gura din pârâu, că va bea un păr rău și mult să va munci*", ms. 3518 BAR, f.188). Câteodată monotonia grupajelor de preziceri de tip repetitiv este întreruptă de câte un element inedit care conferă culoare și un profil caracteristic „destinului" anumitor „feciori". Astfel, nativul în august „*va cădea după un cal noaptea*" și „*visurile să nu le spuie în luna ce s-au născut că nu va fi bine*" (ms. 4862 B.A.R., f.86).

Diferențele dintre variantele acestei celei mai răspândite redacții a *Rojdanicului* se datorează fie unor erori de lecțiune sau omisiuni ale copiștilor,

[8] Este vorba de *Rojdanicele* prescrise în manuscrisele româneşti 1735 şi 3518 B.A.R. Cel de-al doilea este, după toate probabilităţile, o copie realizată direct după primul, aşa cum o indică şi conţinutul cvasiidentic al celor două codice.

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

fie inovațiilor personale ale anumitor scribi sau, poate, contaminării cu alte versiuni ale *Rojdanicului*. În categoria erorilor de transcriere intră, de exemplu, modificările din ms. 2088 B.A.R. raportate la pasajele similare din ms. 3518 B.A.R., acestea din urmă regăsindu-se, într-o formă apropiată, și în alte manuscrise: în ms. 2088, „feciorul" născut în octombrie „*va întra în casă creștiniască și va fi* ***stricătoriu legii*** (s.n.)" (f.212), în schimb, în ms. 3518, el „*va întra în casă mare și va fi* ***strângătoriu la aur și la argint*** (s.n.)" (f.198^{v}); același „fecior", în ms. 2088, „***va merge la un gioc cu bucurie și va dobândi sămnu*** (s.n.) *în cap și într-o mână și în față*" (f.212), în vreme ce, în ms. 3518, lui „***îi va fi drag jocul și va avea un semn*** (s.n.) *în cap și într-o mână și în față*" (f.198^{v}). Posibile inovații ale copiștilor sau contaminări cu alte redacții întâlnim, pe de altă parte, în câteva codice, cum ar fi cel „prescris", în 1799, de logofătul Ioniță Giurescu (ms. rom. 270 B.A.R.). Aici, „coconul" născut în octombrie, de pildă, are parte de un „portret" fizic și moral foarte bine conturat, inexistent însă în celelalte variante: „*Și va fi gălbicios, pulpele groase, la trup de neam prost și frumos la ochi și la față, cam mincinos și îngânător. Va fi ostaș și dintr-înșii și tâlhari și gânditor de răul altuia și întru nimic nu-și socotească moartea, nici viața*" (f.21^{v}).

Originalul acestei redacții a *Rojdanicului* va fi fost – după cum o indică titlul și alte slavonisme din *Rujdenița* popei Ion Românul, de la 1620 – slavon. Din păcate în colecția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române nu am găsit niciun *Rojdanic* slavon care să ne înlesnească stabilirea unei posibile filiații a textelor. Singurul fragment dintr-un *Rojdanic* slavon (de redacție sârbească) care a putut fi consultat este cel care a fost publicat de Šafarik (1833, 129), datând de la sfârșitul secolului al XIV-lea, și în care se fac preziceri pentru „fata" născută în noiembrie. Compararea acestui text cu diferite variante românești ale redacției analizate mai sus conduce la identificarea unei evidente similitudini de structură, dar și a câtorva asemănări în ceea ce privește conținutul prezicerilor (fata „*va fi frumoasă* [...] *și va fi mânioasă* [...] *de tânără nu-i va fi rușine* [...]. *Boli-va de cap* [...] *și va avea niște cuvinte reale și un semn* [...] *în spate*", ms. 3518 B.A.R. / cf.: „*se děvica krasna licemĭ* [...] *liuta, za mlada drĭza* [...]. *Pobolitĭ glavoiu* [...] *klevetu otĭ susědĭ priemľetĭ* [...] *znamenie imatĭ na plěštu*"[9], Šafarik, 1833, 129) . Se poate deduce, de aici, existența unui prototip slavon comun.

Dintr-o redacție diferită descinde textul *Rojdanicului* din ms. rom. 3391 B.A.R., copiat, în 1782, de ieromonahul Rafail din Brătila, <jud. Bacău>. Este vorba de o copie a unei traduceri făcute direct din limba greacă, după cum se arată în titlu: „*Zodii scoase di pe grecie pe moldovenie, cine la ce zodie s-au*

[9] În tr.: „*această fată* [se naște] *frumoasă la față* [...] *mânioasă; de tânără, îndrăzneață* [...]. *Bolește de cap* [...], *primește ocări de la vecini* [...] *are un semn pe spate*".

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

născut, în luna aceea cum arată". Nu am putut identifica alte manuscrise româneşti care să aparţină acestei redacţii. Ca şi în unele variante ale primei redacţii, în ciuda indicaţiei referitoare la „zodii" din titlu, prezicerile se fac tot în funcţie de luna calendaristică, începând însă cu luna martie. Repartizarea textelor pe sexe este făcută, aici, altfel decât în toate celelalte rojdanice: sunt grupate mai întâi toate „zodiile bărbăteşti", adică prevestirile pentru „feciori", pe tot anul, după care urmează „zodiile fămeieşti" pe tot anul. Dacă structura generală a prezicerilor din acest tip de *Rojdanic* este foarte asemănătoare cu cea prezentată mai sus, conţinutul acestora diferă sensibil de cel al primei redacţii: „*Cine să va naşte în luna lui martie, zilele zodii sale sânt aşa: va fi om prost şi iubitor de mese, milostiv, vesel, cuminte, va lua fămeaie fecioară şi dintr-a săi copii să va bucura. Îndatorește cu bani pre mulți și mulțămire va avé multe și de către fămeaia va avé pagubă* [...] *Stomahul îl va duré și capul și ochii*", ms. 3391 B.A.R., f.374^{v} / cf.: „*De va naşte fecior* [în luna martie] *va fi înțălept și iubitoriu la muieri. Boli-va de cap și de ochi. Și de tânăr va fi bogat și auzit de mulți oameni și, de va învăța meșteșug, el va fi cinstit* [...] *și cu muiere dintăi nu va trăi, iar cu alta bine va trăi și va face ficior și fete*", ms. 2088 B.A.R., f.215. În ceea ce priveşte leacurile-panaceu recomandate pentru bolile celui născut într-o anumită lună, ele constă, în redacţia din ms. 3391 B.A.R., dintr-o liturghie închinată unui anumit sfânt, însoțită de ungerea trupului cu untdelemn din candela sfântului respectiv, în vreme ce, în redacția popei Ion Românul, leacurile indicate sunt, pe lângă slujba pentru un anume sfânt, amestecuri „standard" rezultate, de obicei, din untdelemn combinat cu tămâie albă şi/sau cu rădăcina pisată a unei plante (bujor, crin, dafin etc.).

Rojdanice de facturi deosebite sunt incluse în primele calendare româneşti, tipărite în 1733 şi, respectiv, în 1785. Primul dintre acestea, pus sub tipar de dascălul Petcu Şoanul, la Braşov, este tradus după un calendar sârbesc, care, la rândul său, urmează un model ucrainean, alcătuit la Kiev, prin 1716. Prima secţiune a *Calendarului* lui Petcu Şoanul cuprinde *Învăţătura planetelor*, unde prezicerile, atât cele referitoare la om (partea de rojdanic), cât şi cele care privesc fenomenele meteorologice pe anotimpuri şi mersul recoltelor dintr-un an (partea de „prognostic"), sunt făcute, de această dată, în funcţie de influenţele celor şapte planete: Saturn, Jupiter, Marte, Soarele, Venus, Mercur şi Luna. Ele guvernează, fiecare, câte 13 ani, cu excepţia Lunii, care stăpâneşte 14 ani. Prezicerile de *Rojdanic* din această parte a calendarului nu sunt împărţite nici pe sexe, nici pe lunile anului, ci se rezumă la o lungă înşiruire de trăsături morale (câteodată, şi fizice) a celor a căror naştere a fost prezidată de respectiva planetă. Orientarea generală a acestor însuşiri este dată de felul „cu noroc" sau, dimpotrivă, „fără noroc" al influenţei planetare care stăpâneşte anul naşterii: „*Pe mare noroc, cu dragoste arată* [planeta a doua, Jupiter]; *scaun de cinste neamului omenesc. Cine să va naşte supt această planetă va fi drept și*

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

adevărat, drăgăstos, credincios, smerit, milosârd, gânditori de Dumnezău, ruşinos, sveatnic, a gândi lucruri înalte, mic la obraz, veasel, bun, norocos, iubitori de muieri, de rău nu să bucură" (p.12). Urmează enumerarea părţilor corpului şi a organelor „supuse" planetei tutelare, precum şi a diferitelor boli pe care aceasta le favorizează: „*Stăpâneaşte pieptul şi coastele, hicatul, stâlpul trupului; la partea bărbătească face betejeală*" (*ibid*.). Într-o altă secţiune a calendarului, *Spunere de casnici*, sunt reluate, foarte pe scurt, o serie de preziceri legate de naştere, din nou în combinaţie cu cele referitoare la starea vremii, dar, de această dată, din perspectiva zodiilor şi a lunilor anului cărora acestea le corespund: „*Noiemvrie* [...] *zodia Săgetători* [...]. *Cine să naşte supt această zodie sânt iubitori de Dumnezău, înțelepți, cu durerea capului*" (p.59). După *Calendarul* de la 1733 s-au făcut numeroase copii manuscrise pe întreg teritoriul Dacoromaniei. El a fost, de asemenea, reluat în cuprinsul mai multor calendare din secolul al XIX-lea, începând cu cel din 1802 (*Calendarul cel mare*), rămas în manuscris (ms. rom. 5371 B.A.R.), şi continuând cu cel publicat la Iaşi, în 1816, şi cu numeroasele reeditări ale acestuia.

Calendarul, apărut la Iaşi, în 1785, prin grija potoiereilor Mihail şi Policarp Strilbiţchi, cuprinde un *Rojdanic* foarte dezvoltat, pe zodii, dar rânduit tot în ordinea lunilor anului, începând cu ianuarie (după structura calendarului roman). Traducerea s-a realizat, probabil, după un calendar publicat la Moscova, în 1710 (v. Tomescu, 1957, 32). Prototipul acestui tip de *Rojdanic* pare a fi însă unul grecesc, aşa cum o indică prevestirile, cvasiidentice, pentru zodia Leului, din ms. gr. 1284 B.A.R.[10] (f.6-6^{v}), copiate în limba greacă, la Iaşi, în 1736. Preziceri în limba greacă pentru lunile ianuarie, februarie, martie, aprilie, derivând din acelaşi prototip, se găsesc şi în ms. gr. 1333 B.A.R., „prescris", în 1814, de Naum Râmniceanu. Ca şi în redacţiile mai vechi ale *Rojdanicului*, materia pentru fiecare zodie este distribuită pe sexe. Spre deosebire de acelea însă, aici se insistă mai mult pe conformaţia fizică şi pe caracteristicile morale ale nativilor dintr-o anumită zodie şi mai puţin pe „accidente" existenţiale sau pe detalierea primejdiilor potenţiale: „*Pruncul de să va naşte între 11 zile a lui ghenariu şi între 9 a lui fevruarie este în zodia vărsătoriului de apă. Este cu sângele fierbinte, flegmaticos, îmbărbătat, statornic, plecarea lui Saturn. Capul şi obrazul lung, nasul prost, sprânceanele frumoasă, mestecat smolit şi părul negru şi degrab să roşaşte*" (p.41). În schimb, sunt precizate şi aici vârsta la care se pot ivi momente de cumpănă, vârsta maximă şi bolile „patronate" de fiecare zodie (uneori este descrisă şi boala care va cauza moartea). Astfel, pentru „pruncul" născut în zodia Cumpenei se spune: „*Moartea lui să află <în> sângele stricat sau venin de otravă va lua de la o femeaie rea. Iară de va treace viața lui peste 38 de ani,*

[10] În acelaşi manuscris grecesc se găseşte, între filele 1 şi 2, un *Trepetnic* copiat în limba română.

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

apoi va veni până la 75 de ani" (p.93-94). La încheierea fiecărui „capitol" zodiacal este adăugat un paragraf intitulat *Pentru dohtorie* (preluat, poate, dintr-o sursă germană – v. Tomescu, 1957, 32 –, el nefigurând, oricum, în variantele greceşti ale acestei versiuni a *Rojdanicului*), cu sfaturi mai aplicat-medicale în comparaţie cu cele pur „băbeşti" din *Rojdanicele* anterioare. Celui născut în zodia Berbecului i se recomandă: „*Să iei hapuri pentru treapăd, aşijderea şi pravuri pentru dureare de cap.* [...] *Omăt de luna lui mart să strângă şi să păzască pentru că spală mânule, obrazul şi spre alte trebi este de trebuinţă* " (p.44). Şi acest calendar a circulat prin copii manuscrise, în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea, dar într-o măsură mult mai mică decât acela al lui Petcu Şoanul.

De remarcat este faptul că mulţi dintre copiştii manuscriselor de *Rojdanice* sunt, în ciuda opreliştilor dictate de autorităţile ecleziastice, clerici (preoţi, călugări, ieromonahi), iar fragmente de *Rojdanic* (de obicei, prevestirile pentru o singură lună sau zodie) sunt transcrise, uneori – probabil, pentru uzul personal al copistului – între filele câte unui miscelaneu având un cuprins exclusiv religios. Această constatare nu face decât să ne întărească în convingerea noastră că, din Evul Mediu până astăzi (ca să nu mai vorbim de Antichitate sau de epoca Renaşterii), textele de prevestire şi, în special, cele din categoria *Rojdanicului* au exercitat o fascinaţie intensă, inclusiv asupra celor mai avizaţi cititori.

Manuscrise, tipărituri şi ediţii

Mss. rom. B.A.R.: **nr. 3821** (*Codex Neagoeanus*; copiat de popa Ion Românul, în 1620, în satul Sâmpetru din Ardeal; f.137-141^{v}; text publicat în: N. Cartojan, „Cel mai vechiu zodiac românesc: Rujdeniţa Popei Ion Românul (1620)", în *Dacoromania*, V, 1928, 584-601); **nr. 2088** (Moldova, sec. XVIII, mijloc; f.212-218^{v}); **nr. 1735** (sec. XVIII, mijloc; f.207-225^{v}); **nr. 3518** (sec. XVIII, a doua jumătate; f.188-203^{v}); **nr. 2141** (Ţara Românească, sec. XVIII, a doua jumătate; f.76-76^{v}); **nr. 3391** (copiat de ieromonahul Rafail din Brătila,<jud. Bacău>, în 1782; f.374^{v}-379^{v}); **nr. 3944** (Ţara Românească, sec. XVIII, sfârşit; f.121^{v}-131^{v}); **nr. 1157** (sec. XVIII, a doua jumătate; f.113-126^{v}; text publicat, parţial, în M. Gaster, *Chrestomatie română*, II, Leipzig-Bucureşti, 1891, p.66-67); **nr. 270** (copiat de logofătul Ioniţă Giurescu, în Ţara Românească, în 1799; f.20^{v}-29); **nr. 3066** (sec. XIX, început; f.5^{v}-13^{v}); **nr. 4244** (1811; f.3-11^{v}); **nr. 4263** (1819; f.12-24^{v}); **nr. 4862** (cca.1821; f.82-86^{v}); **nr. 4232** (cca.1825, f.25-34^{v}); **nr. 2236** (1826; f.21^{v}-38); **nr. 3614** (1828, f.44-47^{v})

Mss. gr. B.A.R.: **nr. 1284** (Iaşi, 1736; f.6-6^{v}); **nr. 1333** (copiat de Naum Râmniceanu, în Ţara Românească, în 1814; f.11-14^{v})

Calendari acumu întâi rumânescu alcătuitu de pe cel sârbesc, tipărit de dascălul Petcu Şoanul, Braşov, 1733, p.5-51, 55-60

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)

Calendariu pe 112 ani, scosu din multe fealuri de cărţi, tipărit de protoiereii Mihail şi Policarp Strilbiţchi, Iaşi, 1785, p.39-12
Šafarik, Pavel Josef (1833), *Serbische Lesekörner oder historischkritische Beleuchtung der serbischen Mundart*, Pesth, p.129

Bibliografie critică

Cartojan, N. (1974), *Cărţile populare în literatura românească*, I, ed. a II-a, îngrijită de Alexandru Chiriacescu, Bucureşti, Ed. Enciclopedică Română
Drăganu, N. (1922), „Cea mai veche carte rakoczianã", în *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*", I (1921-1922), Cluj
Gaster, M. (1983), *Literatura populară română*, ed. a II-a, îngrijită de Mircea Anghelescu, Bucureşti, Ed. Minerva
Gaster, M. (1891), *Chrestomatie română*, I, Leipzig-Bucureşti
Hasdeu, B.P. (1984), *Cuvente den bătrâni*, II, ed. a II-a, îngrijită de G. Mihăilă, Bucureşti, Ed. Didactică şi Pedagogică
Ioan Gură de Aur (2001), *Mărgăritare*, ed. îngrijită de Rodica Popescu, București, Ed. Libra
Tomescu, Mircea (1957), *Calendarele românești (1733-1830)*, București, Ed. de Stat Didactică și Pedagogică

BDD-A2408 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:01 UTC)